

Житомирський національний агроекологічний університет

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЇ У СИСТЕМІ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто погляди вітчизняних та зарубіжних науковців щодо визначення ролі інформації в ресурсному забезпеченні підприємств. Розкрито зміст поняття «інформаційний ресурс підприємств» та його роль у системі ресурсного забезпечення функціонування установ та організацій АПК. Визначені основні риси інформаційних технологій (ІТ) та виділені основні тенденції їх розвитку.

Постановка проблеми

Адаптація до динамічних змін ринку і вибір оптимальної стратегії розвитку стають центральною проблемою діяльності підприємств у сучасних умовах. Економічне зростання ґрунтується на оптимальному виборі організаційних структур і технологій, що можливо зробити тільки за ефективного використання інформаційних ресурсів. Аналіз і оцінка інформації про зовнішнє і внутрішнє середовище підприємства, можливості, що надаються ринком, є основою не тільки для ухвалення окремих управлінських рішень, але і для системного управління всією виробничо-господарською діяльністю підприємства, а темпи й ефективність його розвитку залежать, насамперед, від здатності підприємства переробляти зростаючі обсяги інформаційних потоків. А це можливо, насамперед, за умов упровадження новітніх інформаційних технологій.

Аналіз останніх досліджень

На даний час одним з найбільш поширених є підхід до інформації як до об'єднувального знання, що дозволяє розглядати її як економічний ресурс, що

© А.В. Лапін

* Науковий керівник — д. е. н., професор, В.В. Зіновчук

припускає його обмеженість. Проте властивість обмеженості зовсім не притаманна інформації в загальному розумінні. Це положення пояснюється можливістю безмежного тиражування інформації і високим ступенем мобільності інформаційних ресурсів. З іншого боку, інформація є обмеженим ресурсом, коли йдеться про її стратегічне або комерційне використання [4].

Академік А.А. Чухно в монографії «Інформаційна постіндустріальна економіка: теорія і практика» переконливо обґрунтовує таку тезу: хоча Україна перебуває на індустріальній стадії, а глибока і довготривала криза відкинула її від вершин цієї стадії, вона не лише може, а й повинна використовувати передові інформаційно-комунікаційні технології, поєднувати індустріальний тип розвитку з інформаційним, постіндустріальним [10]. Одна з головних рис постіндустріального суспільства полягає в тому, що воно базується на якісно новому технологічному способі виробництва, на інформаційно-інтелектуальних технологіях. Незважаючи на суперечності і труднощі становлення та розвитку цих технологій, вони вже довели свої величезні можливості й переваги і їм належить майбутнє [10].

Перехід до постіндустріальної економіки тісно пов'язаний з інформаційним забезпеченням управління всіх рівнів. Окремі аспекти цієї проблеми, стосовно умов ринкової економіки, знайшли висвітлення в наукових працях М.Ф. Кропивка, Ю.С. Коваленка, М.І. Лобанова та ін. На думку М.Ф. Кропивка, аналіз ознак, характерних для інформаційних ресурсів, показує, що без використання інформації (технічної, економічної, ділової та ін.) неможливо організувати жодне виробництво [4].

М. Портер — професор кафедри ділового адміністрування Гарвардської школи бізнесу, визнаний фахівець в області вивчення економічної конкуренції, зазначає, що розвиток інформатизації бізнесу показав, що ІТ і бізнес взаємно впливають один на одного. З одного боку, інформаційні технології і побудовані на їх основі інформаційні системи повинні бути повністю інтегровані в діяльність підприємства. З іншого — бізнес повинен постійно відчувати підтримку з боку ІТ і не тільки відкривати для себе нові можливості, але і розвивати їх, щоб отримати максимальну вигоду від використання нових технологій. Отже, ІТ поступово зміщуються в центр парадигми управління підприємством [8].

Взаємодія між технологіями і бізнесом — складна і комплексна проблема. Вона схильна до впливу великого числа чинників, включаючи структуру бізнесу, організаційно-функціональну побудову підприємства, бізнес-правила, політику, корпоративну культуру, досвід і знання управлінців, внутрішні технологічні процеси, зовнішнє оточення [8]. Ці чинники утворюють інформаційний контур підприємства, який зображений на рис. 1.

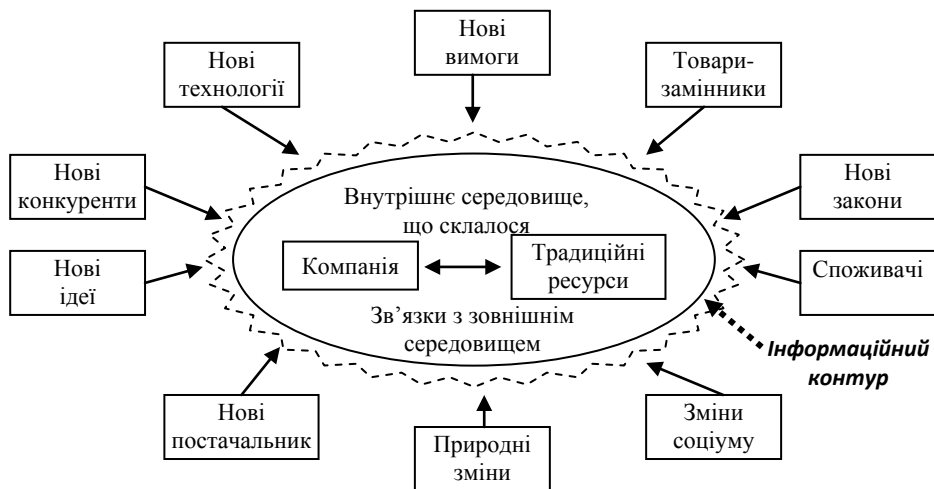

Рис. 1. Зовнішні і внутрішні чинники, що викликають зміни в структурі і політиці компанії відповідно до моделі конкурентних сил (за М. Портером)

Об'єкти та методика досліджень

Інформацію розглядають як стратегічний продукт. Здатність суспільства та його інституцій збирати, обробляти, аналізувати, систематизувати та накопичувати інформацію, забезпечувати свободу інформаційного обміну є важливою передумовою соціального та технологічного прогресу, чинником національної безпеки, однією з основ успішної внутрішньої та зовнішньої політики. Інформаційна сфера має системоутворюючий характер і впливає практично на всі галузі суспільних відносин. Отже, *основним об'єктом дослідження* є процес формування інформаційно-технологічного ресурсу сучасних підприємств аграрного сектору економіки.

У ході досліджень використані такі методи, як абстрактно-логічний та статистико-економічний.

Результати досліджень

Інформація є одним з цінних ресурсів суспільства разом з такими традиційними, як матеріальні, а значить, процес її переробки за аналогією з процесами переробки матеріальних ресурсів можна сприймати як технологію.

Обчислювальні і телекомунікаційні засоби досягли такого рівня розвитку, а обсяги інформації, що переробляється, стали настільки великі, що інформація стала товаром і найважливішим стратегічним ресурсом.

Усю сукупність інформаційних ресурсів, необхідних для управління об'єктами аграрного сектору економіки, умовно можна поділити на такі види:

- **зовнішні** – включають у себе нормативно-правові акти органів державної влади, місцевого та регіонального самоврядування; нормативно-довідкову

інформацію, ринкову (кон'юнктурну) інформацію про стан продовольчого ринку; оперативну, обліково-аналітичну інформацію про стан розвитку аграрного сектору економіки, а також інформацію, що отримана від постачальників, замовників, спеціалізованих агентств, засобів масової інформації тощо;

- **внутрішні** – плани, накази, розпорядження, звіти, виробничі дані, рух фінансів і інших ресурсів, підготовка персоналу, сфери застосування продуктів діяльності, методи і канали збуту, техніка продажів, замовлення, постачання.

Сукупність зовнішньої і внутрішньої інформації, обслуговуючі системи і технології, ІТ-фахівці і персонал ІТ-підрозділів складають інформаційно-технологічний ресурс (Information Technology Resource – ITR) сучасного підприємства.

Призначення інформаційного ресурсу – це взаємодія з компонентами матеріального виробництва, яка направлена, насамперед, на збут продукції та отримання економічного ефекту від господарської діяльності підприємства (рис. 2).

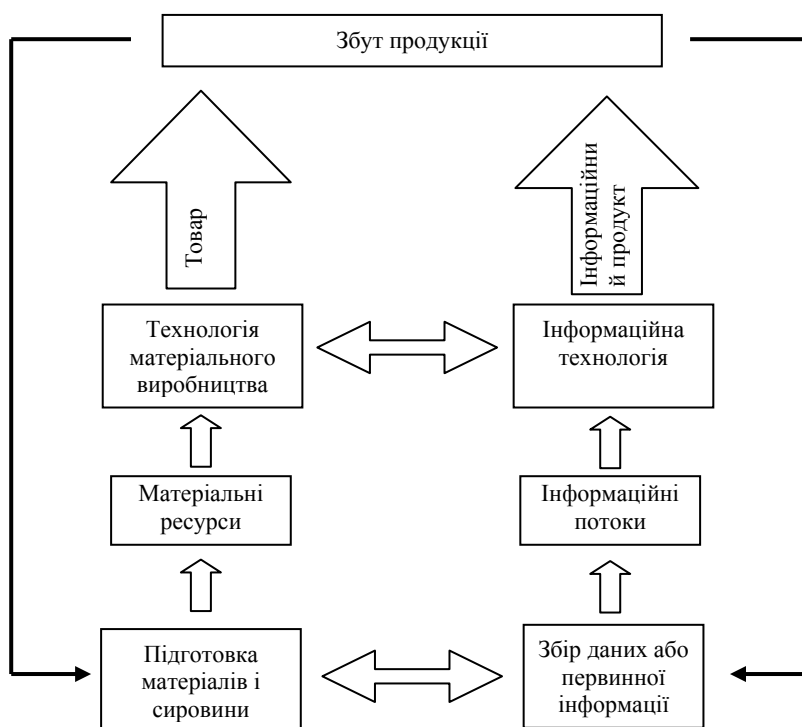

Рис. 2. Взаємодія між компонентами технології виробництва продукції

Джерело: власні дослідження автора.

Результатом впровадження інформаційних технологій є отримання інформаційного продукту. *Інформаційний продукт* – це матеріалізований результат інтелектуальної діяльності, призначений для задоволення інформаційних потреб громадян, державних органів, підприємств, установ і організацій. Сукупність інформаційних продуктів, призначених для забезпечення діяльності сільськогосподарських товаровиробників, ринкових структур, підприємств, установ і організацій агропромислового комплексу (АПК), складають *інформаційні ресурси АПК* [3].

Організаційно впорядковані сукупності документів та інформаційних технологій, що формуються в АПК і базуються на використанні засобів обчислювальної техніки і телекомунікацій, є *інформаційними системами АПК* [4].

Інформаційна технологія – процес, що використовує сукупність засобів і методів збору, обробки і передачі даних (первинної інформації) для отримання інформації нової якості про стан об'єкта, процесу або явища (інформаційного продукту).

У розвитку ІТ можна виділити п'ять основних тенденцій [2]:

1. *Глобалізація*. Компанії можуть за допомогою ІТ вести справи на світовому ринку, де завгодно, негайно отримуючи вичерпну інформацію. Відбувається інтернаціоналізація програмних засобів і ринку інформаційного продукту. Отримання переваг за рахунок постійного розподілу інформаційних витрат на ширший географічний регіон стає необхідним елементом стратегії.

2. *Конвергенція*. Стираються відмінності між промисловими виробами і послугами, інформаційним продуктом і засобами його отримання, їх професійним і побутовим використанням. Передача і прийом цифрових, звукових і відеосигналів об'єднуються в одних пристроях і системах.

3. *Ускладнення інформаційних продуктів і послуг*. Інформаційний продукт у вигляді програмно-апаратних засобів, баз і сховищ даних, служб експлуатації і експертного забезпечення має тенденцію до постійного розвитку й ускладнення. В той же час інтерфейсна частина ІТ при всій складності вирішуваних завдань постійно спрощується, роблячи все більш комфортною інтерактивну взаємодію користувача і системи.

4. *Здатність до взаємодії (Interoperability)*. Проблеми оптимального обміну даними між комп'ютерними інформаційними системами, між системою і користувачами, проблеми обробки і передачі даних і формування необхідної інформації набули статусу провідних технологічних проблем. Сучасні програмно-апаратні засоби і протоколи обміну даними дозволяють вирішувати їх у все повнішому обсязі.

5. *Ліквідація проміжних ланок (Disintermediation)*. Розвиток здатності до взаємодії веде до спрощення доставки інформаційного продукту до споживача. Стає непотрібним ланцюжок посередників, якщо є можливість розміщувати замовлення і отримувати потрібне безпосередньо за допомогою ІТ.

Інформаційні технології не є панацеєю, але за їх допомогою можливе істотне підвищення ефективності всіх ланок господарювання підприємств аграрного сектору економіки. Впровадження інформаційних технологій, як показує практика, сприяє оптимізації організаційних процедур, роблячи їх більш простими і логічними. Очікувані від упровадження інформаційних технологій результати можна розділити на два класи — стратегічні і тактичні. Тактичні результати пов'язані в основному зі скороченням витрат. Їх досить легко визначити і виміряти. Очікувані стратегічні результати — це поліпшення якості прийнятих рішень, підвищення довіри контрагентів до підприємства, істотне зниження прямих і непрямих витрат [9]. Розрахуємо тактичні результати впровадження інформаційних технологій у науково-технічну галузь (дані табл. 1).

Таблиця 1. Розрахунок динаміки тактичних результатів використання електронно-обчислювальної техніки (ЕОТ) при виконанні наукових та науково-технічних робіт у межах України

Показники	Роки								
	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Всього ЕОТ (тис. шт.)	163,2	476,1	691,2	763,3	888,2	1124,6	1420,2	1761,6	2121,2
у тому числі персональні ЕОМ	156,6	472,4	689	761,4	886,3	1123,2	1419,2	1760,8	2120,3
Обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт, у фактичних цінах, млн грн	1111,7	1978,4	2275	2496,8	3319,8	4112,4	4818,6	5354,6	6700,7
Припадає тис. грн наукових робіт на 1 одиницю ЕОТ	6,81	4,15	3,29	3,27	3,73	3,65	3,39	3,04	3,16

Джерело: розраховано за даними Державного комітету статистики України.

Зростання кількості одиниць обчислювальної техніки не впливає на ефективність її використання. Ефективність упровадження інформаційної системи повинна оцінюватися віддачею від інвестицій (поверненням вартості вкладень). Тобто позитивним результатом впровадження інформаційної технології є зростання показників економічної ефективності та зменшення трансакційних витрат.

За даними табл. 1 побудуємо графік динаміки тактичних результатів використання обчислювальної техніки при виконанні науково-технічних робіт (рис. 3).

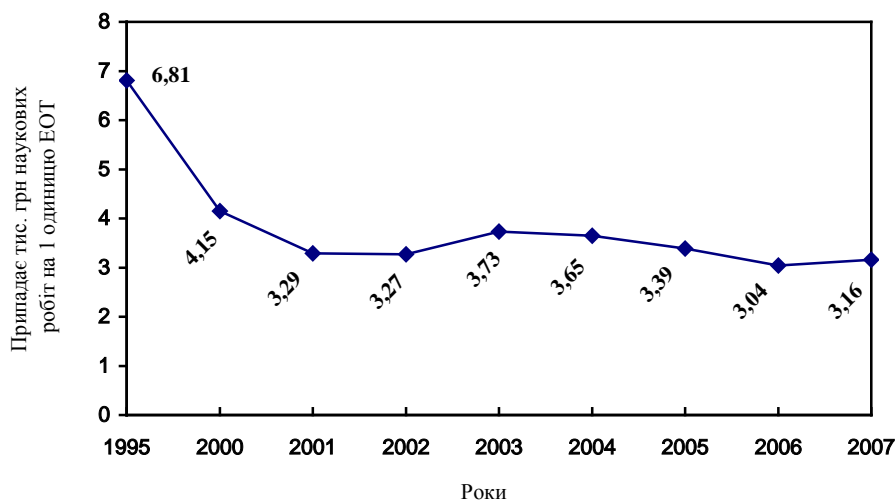

Рис. 3. Аналіз динаміки тактичних результатів використання ЕОТ при виконанні наукових та науково-технічних робіт

Висновки

Виходячи з результатів проведених досліджень, можна зробити такі висновки:

1. Інформаційний ресурс – це засіб зниження невизначеності і ризиків, використання якого сприяє реалізації мети суб'єкта господарювання.

2. Дія інформації на відтворювальний процес, у цілому, носить двоїтий характер. З одного боку, знання та інформація виступають як обов'язковий первинний елемент науково-технологічних досліджень, а з іншого – інформаційний ресурс має ряд особливостей, що відрізняють його від традиційних ресурсів:

- інформація впливає на ефективність виробництва без фізичного збільшення традиційних ресурсів;
- інформація прискорює процес відтворення за рахунок зменшення періодів виробництва й обертання.

3. Однією з найважливіших проблем інформаційних технологій є ефективне використання інформаційно-технологічного ресурсу підприємств. У цьому сенсі можна говорити про інтенсифікацію всіх процесів в інформаційну епоху. Збільшився темп діяльності, зросла швидкість ухвалення управлінських рішень, змінився інструментарій управління – ці зміни стали настільки глибокі і

незворотні, що вони вплинули на всі процеси, які складають суть діяльності підприємства.

Таким чином, інформаційні ресурси з часом будуть мати все більший вплив на традиційні та індустріальні виробничі галузі, прискорюючи та інформатизуючи виробничий сектор економіки.

Перспективи подальших досліджень

Розвиток комп'ютерної техніки та інформаційних технологій надає достатньо великі можливості створення та поповнення інформаційно-технологічних ресурсів підприємств, і пріоритетним виступає уміння ефективного використання цього ресурсу, керування інформаційними потоками для досягнення поставлених цілей.

Література

1. Гужва В.М. Інформаційні системи і технології на підприємствах: навч. посіб. / В.М. Гужва. – К.: КНЕУ, 2001. – 400 с.
2. Інтернет-Університет Інформаційних Технологій [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.intuit.ru>
3. Криворучко І. М. Організація інформаційного забезпечення управління агропромисловим комплексом: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: спец. 08.02.03 «Організація управління, планування і регулювання економікою» / І.М. Криворучко – К., 2004. – 36 с.
4. Кропивко М.Ф. Організація інформаційного забезпечення управління агропромисловим виробництвом в ринкових умовах: дис. на здобуття наук. ступеня доктора економ. наук: 08.02.03 / М.Ф. Кропивко. – К., 1997. – 218 с.
5. Мескон М. Основы менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М.: Дело, 1992. – 701 с.
6. Основи інформаційних систем: навч. посіб./[В.Ф. Ситник, Т.А. Писаревська, Н.В. Срьоміна, О.С. Красва]. – [2-е вид., перероб. і доп.]. – К.:КНЕУ, 2001. – 420 с.
7. Попович И.В. Методика экономических исследований в сельском хозяйстве: учебное пособие [для экон. специальностей с.-х. вузов.] / И.В. Попович. – М.: Экономика, 1973. – 280 с.
8. Портер М. Стратегия конкуренции / М. Портер. – М.: Вильямс, 2006. – 608 с.
9. Рішення Microsoft в сфері документообігу для органів державної влади та місцевого самоврядування. Інформаційні технології та ефективність системи державного управління. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.microsoft.com>
10. Чухно А.А. Інформаційна постіндустріальна економіка: теорія і практика / А.А. Чухно. – К., 2006. – 512 с.